

AFRIKAANSE SINGER-SONGWRITERS

Een vergeten Nederlandstalige traditie 2

In de eerste aflevering van de serie over Afrikaanse singer-songwriters heb ik mijn aandacht vooral gericht op de poëzie aan de hand van Gert Vlok Nel en Chris Chameleon. In het tweede deel kijk ik naar de jongerencultuur, de americana en de 'boeremusiek'. Hierbij gaat de aandacht uit naar Riku Lätti en Valiant Swart. De eerstgenoemde singer-songwriter vertegenwoordigt met zijn muzikale benadering de jongerencultuur. Valiant Swart kan als geen ander de americana vertalen naar het Zuid-Afrika van de Afrikaners. De laatste heeft met zijn meest recente cd tevens een brug geslagen naar de boeremusiek, zoals de volksmuziek van de Afrikaners genoemd wordt.

Tekst: **Luther Zevenbergen**

De jongerencultuur

Als de jongerencultuur in Zuid-Afrika al gelijk loopt aan de internationale ontwikkelingen, dan geldt dat in veel mindere mate voor popmuziek met teksten in het Afrikaans. Pas in de jaren negentig werd het een volwassen subcultuur. Voorheen was Afrikaans vooral het domein van de 'luisterliedjes'. De eerste aanzet tot echte popmuziek is waarschijnlijk Groep Twee. Een soort Afrikaanse Everly Brothers die eind jaren zestig een grote hit hadden met het nummer *Die ou kraalliedjie*. Serieuzer werd het in de jaren zeventig met de folkrock van Anton Goosen, die ook wel de godfather van de Afrikaanse rock wordt genoemd. Zijn rocksongs met goed geschreven Afrikaanse teksten maakten hem uniek in die periode. In de loop van de jaren tachtig komt Koos Kombuis op. Hij is niet alleen muzikant, maar ook schrijver en opereert vanuit een 'do it yourself'-mentaliteit, eigenwijs en eclectisch. Met harde rock en bijtende kritiek, tot fraaie teksten en soms platte humor, heeft hij de Afrikaanse jongerencultuur kleur gegeven.

Tegenwoordig is het aantal artiesten dat serieuze Afrikaanse popmuziek maakt behoorlijk uitgedijd. Van de hardcorepunk van Fokopolisiekar, de akoestische punkpop van Lukraketaar, tot een meer commerciële zanger als Jak de Priester. Een prominente rol in de underground wordt ingenomen door Karen Zoid, van geboorte Belgisch, maar opgegroeid in Zuid-Afrika, is zij een soort Afrikaanse Anouk of Melissa Etheridge. Met haar indie-rock die het goed doet op de rockpodia en haar grootste hit *Afrikaners is plesierig*, heeft ze de huidige generatie een gezicht gegeven.

Riku Lätti

Binnen de Zuid-Afrikaanse muziek neemt Riku Lätti een bijzondere plek in. Niet eens zo zeer omdat hij een voortrekkersrol vervult, maar wel omdat hij geen Afrikaanse rip-off is van een bepaalde westerse artiest. Hij gaat veel eigenzinniger te werk, en maakt muziek die niet direct te plaatsen is. De vergelijking die zowel critici als hijzelf graag maken is Beck.

Dat slaat niet zozeer op een muzikale gelijkennis, maar veel meer op de aanpak. Zeer eclectisch, ongepolijst, maar altijd denkend vanuit een goede song. Tijdens zijn optredens weet hij vooral te overtuigen door zijn tomeloze enthousiasme. Hij heeft solo opgetreden als singer-songwriter, heeft experimentele instrumentele cd's gemaakt, maar ook Police-achtige skapunk. Met zijn huidige groep maakte hij de doorbraak-plaat *Aan 't sterre tel*, een indrukwekkende singer-songwriter-cd die door de critici geprezen werd en hem veel optredens en airplay heeft bezorgd.

"Airplay op de grote stations valt nogal tegen. Soms pikken ze er één song uit en dat draaien ze dan eindeloos. Het vervelende is dat die grote stations eigenlijk bepalen welke indruk je maakt op het publiek. Met mijn band speel ik vooral in het underground-circuit." Maar Riku is al weer met nieuwe dingen bezig. Zo heeft hij in een aantal weken drie Vlaamse muzikanten ingewerkt om zijn repertoire ook in Nederland en België te kunnen brengen. Verder heeft hij samen met een bevriend muzikant Arnaud van Vliet de muziek gemaakt

voor een theaterproject, *Radio Lava*, dat binnenkort van de grond moet komen. De muziek is gearrangeerd door Jahn Beukes.

"Hij is een fantastische klassieke componist die veel grote projecten gedaan heeft. Mijn hele leven lang kijk ik al naar hem op. Met Arnaud had ik het idee voor een project, speciaal voor theater, waar de muziek en de thema's van heel klein tot heel groot uitgewerkt zijn. We zouden alles in een week opnemen en dat was het. Ik ontmoette Jahn Beukes op een feestje en hij wilde graag meewerken aan *Radio Lava*. Door zijn arrangementen is het meteen iets heel anders geworden, maar het resultaat is werkelijk fantastisch."

Riku heeft diverse cd's in het Engels gemaakt voordat hij in het Afrikaans ging zingen. Dat is geen principiële keuze, maar past meer in zijn houding om steeds nieuwe paden te bewandelen.

"Ik was Engels even zat, dus daarom ben ik in het Afrikaans begonnen. Ik streef wel altijd naar een soort eenheid op een cd, daarom dacht ik dat ik beter een cd helemaal in het

Riku Lätti

Afrikaans kon maken.”

Het Afrikaans klinkt in zijn liedjes zeer natuurlijk, en zoals bij andere artiesten valt bij hem ook op hoe compact de taal is, en hoe goed het zich leent voor rock en folk. Het aantal artiesten dat Afrikaans zingt neemt de laatste jaren dan ook snel toe.

“Rond Afrikaans is een patriottische beweging om de taal sterk te maken, want het wordt niet meer door de staat beschermd. Maar het probleem is nu de kwaliteit van het Afrikaans als je het vergelijkt met toen Afrikaans nog klein was in de kunstuitingen. Toen was de kwaliteit heel hoog. De teksten hadden diepgang, na meerdere keren lezen of luisteren ontdekte je nog nieuwe betekenissen.”

Er lijkt een nieuw bewustzijn te zijn ontstaan onder de Afrikaners. Riku ziet dat echter als een valse vorm van nostalgie en teveel blijven vasthouden aan het verleden.

“Je ziet dat we weer zoeken naar helden in het pre-apartheidstijdperk, zoals de boerenhelden in de anglo-boerenoorlogen. We weten niet wat we als Afrikaners moeten met de periode van de apartheid, dus gaan we maar terug naar de tijd van voor de apartheid.”

Over de huidige situatie in Zuid-Afrika is Riku vrij pessimistisch.

“Er is geen sociaal vangnet, en dus groeit er een hele generatie jongeren op, zonder goede educatie, zonder toekomstperspectief. De ANC is altijd kapitalistisch ingesteld geweest, ze werkten vooral aan de economische structuur. Ze moeten ook investeren in zaken als onderwijs. Want dat gebeurt niet en vervolgens proberen ze de misdaad via repressie te beteugelen. Maar criminelen worden dan ook agressiever, dat is dus niet de oplossing.”

Toch is Riku nog altijd vrij optimistisch.

“Het lijkt wel wat op Amerika. Alles kan hier, als je wilt kun je alles bereiken. Het is nog steeds een prachtig land, wonderschoon! Johannesburg is een prachtige plek om te wonen. Ik zie de kunstenaars, juist ook van de nieuwe generatie. Ook al ontvangen ze bijna geen support, ze doen het fantastisch.”

Alt.afrikaans

Americana is erg populair onder Afrikaanse muzikanten. Piet Botha maakt met zijn band Jack Hammer al zo'n twintig jaar Amerikaanse rootsmuziek. Lange tijd zong hij in het Engels, maar de laatste jaren doet hij dat ook solo in het Afrikaans. Zijn cd *A suitcase vol winter*, die hij in 1997 maakte, werd door de Zuid-Afrikaanse pers binnengehaald als de Afrikaanse americana-standaard. Helemaal nieuw was het genre, dat al snel alt.afrikaans of africana werd genoemd, niet. David Kramer maakte eigenlijk al vanaf begin jaren tachtig een combinatie van country en blues, met deels Afrikaanse teksten.

Valiant Swart

Valiant Swart is inmiddels de belangrijkste exponent van de alt.afrikaans. Na zijn debuut *Die Mystic Boer*, maakte Valiant *Dorpsstraat Revisited*, een Dylan-achtige sobere collectie songs met een hoog blues-gehalte. Zijn liefde voor de Amerikaanse rootsmuziek is zo groot dat een TV-zender hem al eens door de zuidelijke staten van Amerika stuurde om een documentaire-reeks over de muziekcultuur te maken.

“Het is allemaal terug te voeren op mijn liefde voor blues, country en folk. Ik denk ook dat het Zuid-Afrikaanse landschap veel te maken heeft met de relatie tussen het land en die muziekvormen. We hebben grote vlakten, woestijn, oerwoud en een spectaculaire kustlijn, ruige bergketens, veel grote steden, wilde dieren, wilde mensen, legenden, folklore, helden, schurken; je kunt het zo gek niet bedenken.”

Als belangrijkste inspiratiebron noemt hij Johnny Cash, Bob Dylan, Hank Williams, maar ook Afrikanen die sterk door Amerikaanse muziek zijn beïnvloed zoals Koos Kombuis, David Kramer en Johannes Kerkorrel. Voor iemand met die muzikale interesse is het toch opvallend dat hij vooral in het Afrikaans zingt.

“Vraagt iemand Neil Young wel eens waarom hij in het Engels zingt? Afrikaans is een zeer

expressieve taal, omdat het opgebouwd is uit zo veel componenten: Nederlands, Frans, Engels, Portugees, Maleis, Tamil, Zulu, Xhosa.”

Boeremusiek

Maar Valiant kijkt ook naar roots dichters bij huis. Zo is zijn nieuwste cd *Vuur en Vlam* een samenwerking met Ollie Viljoen. Met deze accordeonist heeft Swart zich op de zogenaamde 'boeremusiek' gestort.

“We ontmoetten elkaar zo'n vier jaar geleden. Ik was studiogast in een tv-programma dat hij produceerde. Ik ben opgegroeid met de programma's die hij presenteerde, dus ik was nogal vereerd om hem te ontmoeten. We begonnen te praten over blues en boeremusiek en er ontstond een band. Een paar maanden later stonden we allebei op een Afrikaans festival in Londen. Ik begon het podium te delen met zijn band en dat leidde tot diverse jam-sessies op onze hotelkamers. We besloten om samen een cd te maken, maar door onze drukke schema's duurde het vier jaar tot het er eindelijk van kwam. Ik ben heel erg blij met het resultaat. Van kinds af aan hou ik van boeremusiek en ik wilde altijd al eens zo'n cd maken.”

Boeremusiek is de volksmuziek van de Afrikaners. De kaap-bewoners van Nederlandse origine trokken destijds weg, op de vlucht voor de nieuwe Engelse overheersers, om zich te vestigen op het platteland van Zuid-Afrika. In deze boerengemeenschappen ontstond er een nieuwe vorm van grotendeels instrumentale volksmuziek waarin de accordeon een prominente plek innam.

“Boeremusiek is in veel opzichten verwant met cajun-muziek. Het is een mix van Keltische, Franse en andere Europese volksmuziek, met sterke Afrikaanse roots.”

Op de cd worden traditionals afgewisseld met eigen nummers. Ook lopen de elementen uit de boeremusiek en de africana van Valiant Swart vloeïend in elkaar over. In augustus zullen Valiant en Ollie ook de lage landen aandoen met het repertoire van *Vuur en Vlam*.

Valiant Swart en Riku Lätti zijn beiden deze zomer op de podia in Nederland en

België te zien. In de agenda op www.newfolksounds.nl zullen de juiste data tijdig opgenomen worden. In de laatste aflevering van deze serie zal ik het genre van de 'luisterliedjes' bespreken.

Cd's:

Riku Lätti, *Aan 't sterre tel* (Select Musiek 2005)

Valiant Swart, *Die Mystic Boer* (Rhythm Records 1996)

Valiant Swart en Ollie Viljoen, *Vuur en Vlam* (Rhythm Records 2007)

Internet:

<http://www.riku.co.za>
<http://www.valiant.co.za>
<http://www.boeremusiek.biz>